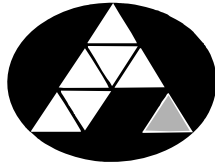

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Viestinnän koulutusohjelma

Helena Pirinen

ELOKUVIEN ELÄINNÄYTTÉLIJÄT

Opinnäytetyö
huhtikuu 2011

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2011
Viestinnän koulutusohjelma

Länsikatu 15
80110 JOENSUU
p. (013) 260 6991 p. (013) 260 6906

Tekijä
Helena Pirinen

Nimeke
Elokvien eläinnäyttelijät

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni kertoo käytännönläheisesti eläinelokuvan teosta Suomessa. Tahdoin selvittää, millä tavalla eläinten mukana olo vaikuttaa elokuvan tekoon. Eläinelokuvan tuotantoprosessin lisäksi kerron eläinnäyttelijöiden historiasta ulkomailla ja Suomessa. Kirjoitan myös eläinnäyttelijöiden hyvinvoinnista, raotan hieman kulissien takaista toimintaa sekä tutkin eläinten inhimillistämistä eri tavoin.

Työssäni lähdemateriaaleina olen käyttänyt kirjallisia ja sähköisiä lähteitä sekä haastatteluita. Tuotantoprosessista kertoessani painotan haastatteluiden merkitystä.

Opinnäytetyössäni sain selville, miten eläinnäyttelijöiden kanssa toimitaan elokuvan teon eri vaiheissa. Eläinelokuvan historian tutkiminen oli mielenkiintoista ja se paljasti, kuinka eläinnäyttelijöiden koulutus on kehittynyt elokuvan alkuajoista. Minulle selvisi myös, että suomalaisessa eläinelokuvatuotannossa eläinten kouluttajalla on valtava vastuu eläinnäyttelijöiden hyvinvoinnin huolehtimisessa. Eläinnäyttelijät nimittäin vaativat aikaa, erityishuomiota ja ymmärrystä.

Kieli
suomi

Sivuja 36
Liitteet 1
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
eläinnäyttelijä, eläinelokuva, inhimillistäminen

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
April 2011
Degree programme in
Communication
Länsikatu 15
FIN 80110 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260 6991

Author
Helena Pirinen

Title
Animal Actors in Film

Abstract

This thesis focuses on animal actors in Finnish films. This study covers the film production process from preproduction to the postproduction. It also discusses about history of animals in films abroad and in Finland. Animal welfare facts are also in the focus. Animal humanization theme is reflected throughout this thesis.

Data for this thesis was gathered from written sources and interviews.

This thesis shows how much responsibility the animal trainer has. The work with the animal actors must be started long before the actual shoot starts. I also found out that the way animals are portrayed in films has a major impact on the way we think animals are. For example why is the wolf always the bad guy in an animation picture and the donkey the stupid one?

Language
Finnish

Pages 36
Appendices 1
Pages of Appendices 2

Keywords
animal actors, animals in film, humanization

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	ELÄINNÄYTTELIJÖIDEN HISTORIAA.....	7
	2.1 Eläinnäyttelijöiden historiaa maailmalla	7
	2.2 Eläinnäyttelijöiden historiaa Suomessa	8
3	ELÄINELOKUVAN TUOTANTOPROSESSI.....	11
	3.1 Esituotantovaihe	11
	3.2 Tuotantovaihe.....	14
	3.3 Jälkituotantovaihe.....	20
4	ELÄINNÄYTTELIJÖIDEN HYVINVOINTI	21
5	ELÄINNÄYTTELIJÖIDEN INHIMILLISTÄMINEN	25
6	POHDINTA.....	29
	LÄHTEET.....	33

Liitteet

Liite 1 Elokuvalähteet

1 JOHDANTO

Iso vihainen bernhardilainen hyökkää miehen kimppuun, raatelee ja lopulta riistää hengen mieheltä. Kohtaus elokuvasta Cujo (1983, ohjaus Lewis Teague) on jännittävä ja näyttävä, mikä saa miettimään, kuinka se on käytännössä toteutettu. Kuinka koira on saatu hyökkäämään ihmisen kimppuun ja puremaan? Sattuiko koiraan tai ihmiseen kamppailussa?

Suurena eläintenystävänä olen monesti elokuvia katsoessani miettinyt, kuinka eläinnäyttelijöiden kanssa kuvatut kohtaukset on todellisuudessa tehty. Millaisen määrän työtä vaatii, jotta ihminen saa eläimen taipumaan tiettyyn, käsikirjoituksessa määrättyyn toimintaan? Mitä sitten, jos niin ei tapahdukaan?

Keskityn opinnäytetyössäni suomalaisen eläinelokuvan tuotantoprosessiin aina alkusuunnittelusta kuvausten päättymisen jälkeiseen aikaan. Esimerkkejä käytännön työstä eläinten kanssa olen saanut Roskisprinssi-tuotannosta (2011, ohjaus Raimo O. Niemi). Kerron myös eläinnäyttelijöiden historiasta, oikeuksien valvonnasta, hyvinvoinnista sekä hieman luontodokumenttien ja animaatioiden maailmasta. Opinnäytetyöni lähdemateriaalina olen turvautunut alan ammattilaisten haastatteluihin, kirjoihin ja internetin sähköisiin julkaisuihin. Olen haastatellut Roskisprinssi-elokuvan koirien ohjauksesta ja koulutuksesta vastaavia, sekä elokuvan käsikirjoittajaa ja ohjaajaa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on kertoa eläinelokuvan teosta käytännönläheisestä näkökulmasta. Kerron siitä työstä, jota eläinkouluttajat tekevät eläinten kanssa, samoin selvitän mihin väliin elokuvaohjaaja kuuluu tässä työryhmässä. Työtäni voi ajatella eräänlaisena kurkistuksena kulisseihin asiasta kiinnostuneelle.

Työni loppuosassa herättelen lukijan pohtimaan eläinten kanssa työskentelyn monia erilaisia puolia: Mitä kaikkea meille jätetään kertomatta esimerkiksi luontodokumenteissa? Millaista kuvaa erityisesti lapsille suunnatut eläinanimaatiot luovat eri eläinlajeista? Otan selvää millä tavoin antropomorfismi näkyy eloku-

vissa ja hieman myös televisiossa. Antropomorfismi tarkoittaa muun muassa sitä, että eläimiin liitetään ihmisille tyypillisiä ominaisuuksia ja piirteitä, kuten ajatuksia, tunteita, motivaatioita ja muita henkisiä tiloja (Kaarlenkaski & Schuurman 2009). Käytän työssäni jatkossa antropomorfismin sijasta sanaa inhimillistäminen tarkoittaen sillä kuitenkin aivan samaa, sillä se on mielestäni selkeämpi ja kuvaavampi. Tutkin kuinka eläinten inhimillistäminen muokkaa meidän kaikkien käsitystä luonnosta ja eläinten käyttäytymisestä yleensäkin.

Opinnäytetyöni Pohdinta-osiossa kokoan yhteen työni kirjoittamisen aikana tekemiäni havaintoja ja tuloksia. Arvioin lähteitäni ja työni tarpeellisuutta ja kerron kohtaamistani haasteista työn kirjoittamisen aikana.

2 ELÄINNÄYTTELIJÖIDEN HISTORIAA

2.1 Eläinnäyttelijöiden historiaa maailmalla

Ensimmäinen kuuluisuuteen noussut eläinnäyttelijä oli Vitagraph-elokuvastudion koira Jean vuonna 1911 (Palosaari 2011). Tuon jälkeen eläimet ovat aikojen saatossa olleet isoissa sekä pienissä rooleissa ja mukaan on mahtunut kaikenlaisia eläimiä susista hämähäkkeihin. Yleisimpiä valkokankaalla nähtyjä eläimiä lienevät koirat, kissat ja hevoset. (Palosaari 2011.) Kuuluisimmiksi kansainvälisiksi tähdiksi ovat ponkaisseet Lassie, Rin Tin Tin ja Benji sekä Tarzan-elokuvien Cheetah (Animal Planet 2011).

Eläimiä on siis näkynyt elokuvissa joko taustalla tai näkyvämmässä pääroolissa jo kauan. Aina eläinnäyttelijöiden osa ei kuitenkaan ole ollut kovin ruusuinen, vaan etenkin elokuvan alkuaikoina monet eläinnäyttelijöistä olivat enemmänkin ”kulutustavaraa”, joiden osa oli uhrautua tuotannon vuoksi eli kuolla tai loukkaantua. (Burt 2002, 143.) 1900-luvun alkupuolella elokuvatuotannoissa eläimiin käytetyt menetit olivat erilaisia kuin nykyään: leijonat ärsytettiin vihaisiksi sähköllä, hevosia koulutettiin sähköpannoilla ja ilmakivääreillä sekä niiden nilkkaan sidottiin köysi, jotta ne saataisiin yllättäen kaatumaan ravatessaan. (Burt 2002, 145–146.) Eläinten kouluttamisesta tiettyyn tehtävään tai rooliin tiedettiin hyvin vähän. Vasta hieman myöhemmin ajatus eläinten kouluttamisesta tuli yleiseen tietoon. (Burt 2002, 148.) Kehitys sai alkunsa siitä, että aluksi koulutetut eläimet hankittiin sirkuksista tai eläintarhoista (Burt 2002, 148). Myöhemmin alkoi kehittyä teollisuutta, joka tarjosi palveluinaan koulutettuja eläinnäyttelijöitä elokuvien tarpeisiin ja kouluttajia kuvauksiin paikan päälle (Burt 2002, 148).

Eläinten kouluttaminen roolejaan varten ja yleinen eläinnäyttelijöiden olojen paraneminen johtui pitkälti elokuvien tekoa koskevasta tiukentuneesta valvonnasta ja uusista laeista ja säädöksistä (Burt 2002, 146–147). Eniten vaikutusta elokuvien tuotantoyhtiöiden muuttuneisiin asenteisiin ja toimintatapoihin oli kuitenkin katsovan ja ostavan yleisön mielipiteillä ja kiinnostuksella sekä mainonnalla eli rahalla (Burt 2002, 149–150). Esimerkiksi 1920-luvulla Rin Tin Tin ja 1940-

luvulla Lassie nostivat suuren yleisön kiinnostuksen eläinnäyttelijöitä kohtaan aivan uudelle tasolle, ja ihmiset halusivatkin tietää, millaista heidän ihailemiensa suurten eläintähtien elämä on ja miten niiden terveydestä huolehditaan (Burt 2002, 150). Rin Tin Tin oli saksanpaimenkoira, joka teki 26 elokuvaa Warner Brothers Picturesille elämänsä aikana. Rin Tin Tinin sanottiin aikanaan pelastaneen tuotantoyhtiönsä konkurssilta, niin suuri kiinnostus koiranäyttelijää kohtaan yleisöllä oli. Rin Tin Tin saikin uransa huipulla noin 10 000 kirjettä viikossa faneiltaan ja oli siten Hollywoodin huipputähtiä. Aito ja alkuperäinen Rin Tin Tin kuoli jo vuonna 1932, mutta Rin Tin Tinin jälkeläiset jatkoivat menestyksekkästä uraa elokuvissa ja televisiosarjoissa. (Rin Tin Tin 2009.) Vuonna 1940 Yhdysvalloissa aloitti toimintansa elokuvien eläinten oikeuksia valvova järjestö AHA (American Humane Association) (American Humane 2011a). Eläinnäyttelijöiden nousu kuuluisuuteen johti siihen, että 1951 eläimet saivat oman Oscar-juhlangan, PATSY-gaalan (Picture Animal Top Star of the Year). AHA-järjestö järjesti gaalaa kunnioittaakseen eläinnäyttelijöitä sen jälkeen kun Jesse James -elokuvan (1939, ohjaus Henry King) kuvauksissa kuoli hevonen. Kautta aikain ensimmäinen palkinnon saaja oli muuli Francis the Talking Mule. PATSY-gaalan järjestäminen loppui 1986 rahoituksen puutteen takia. (Wikipedia 2011a.) Englannissa eläinten hyvinvoinnista huolehtii järjestö RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals), joka perustettiin jo vuonna 1824 (RSPCA 2011). Eläinnäyttelijöitä on esiintynyt yhä useammassa menestyselokuvissa 2000-lukua lähestyttäessä, esimerkkeinä kassamagneeteista mainittakoon Beethoven (1992, ohjaus Brian Levant) Free Willy (1993, ohjaus Simon Wincer) ja Flipper (1996, ohjaus Alan Shapiro).

2.2 Eläinnäyttelijöiden historiaa Suomessa

Suomalaisen elokuvan historia alkoi vuonna 1907 Salaviinanpolttajat-filmillä, joka oli ensimmäinen kotimainen fiktio (ohjaus Louis Sparre ja Teuvo Puro). Samalla hetkellä alkoi myös eläinnäyttelijöiden ura suomalaisessa elokuvatuotannossa. Salaviinanpolttajissa vaatimattomassa sivuroolissa oli sika, jonka roolityönä oli mutustella viinankeittäjien viinapannusta rankkia, viinan valmistuksesta syntyvää jäteainetta. Tosin täysin varmaa tietoa sian roolityön sisällöstä ei

ole, sillä Salaviinanpolttajien esityskopio on kadonnut eikä kukaan elossa oleva ihminen ole elokuvaa nähnyt. (Lehtonen 2006.)

Entisaikojen suosituimmaksi eläinnäyttelijäeläinlajiksi muodostui suomenhevo- nen. Kotimaisen elokuvahistorian alussa tehtiin paljon maalle ja maatalouteen sijoittuvia filmejä ja hevoscärryt olivat siihen aikaan se suosituin menopeli. Esi- merkiksi Tulitikkuja lainaamassa -filmatisoinnissa (1938, ohjaus Toivo Särkkä) hevoscärryt muodostuvat olennaiseksi osaksi juonta. Samoin sotafilmatisoin- neissa hevosenäyttelijöitä tarvittiin paljon, muun muassa suurissa joukkokohta- uksissa, kuten elokuvissa Jääkäriin morsian (1938, ohjaus Risto Orko) ja Tun- tematon sotilas (1955, ohjaus Edvin Laine). (Lehtonen 2006.) Vielä tässä vai- heessa elokuvien historiaa eläinten inhimillistäminen elokuvissa ei ollut ajankoh- taista, vaan eläimet saivat aika pitkälti ”esittää itseään”, eli tehdä sitä mitä ne tavallisessa eläimen elämässään tekivät, ilman että niille annettiin puhe- tai tempurooleja.

Suomessa on vasta 1990- ja 2000-luvuilla alettu tehdä enemmän elokuvia, jois- sa eläimet ovat päässeet isompiin ja näkyvämpiin rooleihin. Muutoksen syynä lienee lastenelokuvien tekemisen aloittaminen, jonka myötä myös eläinelokuvia on alettu tehdä. (Lehtonen 2006.) Eläin- ja lastenelokuvien ilmaantuessa mark- kinoille myös eläinten inhimillistämisteema on noussut Suomessakin ajankoh- taiseksi. Tunnetuimpia kotimaisia uusia eläinelokuvia, joissa eläinnäyttelijöillä on iso rooli, ovat esimerkiksi Poika ja ilves (1998, ohjaus Raimo O. Niemi), Koi- rankynnen leikkaaja (2004, ohjaus Markku Pölönen) ja Suden arvoitus (2006, ohjaus Raimo O. Niemi). Eläinnäyttelijöiden yleistymisestä kotimaisissa tuotan- noissa kertoo myös se, että esimerkiksi Aki Kaurismäen käyttämät eläinnäytteli- jäkoirat ovat maailmalla tunnettuja: Mies vailla menneisyyttä -elokuvassa (2002, ohjaus Aki Kaurismäki) esiintyvä Tähti-koira voitti Cannesin elokuvafestivaaleilla Palme Dog -palkinnon, jota on jaettu vuodesta 2001 lähtien. Kaurismäen on muutenkin huomattu käyttäneen koiranäyttelijää lähes jokaisessa elokuvas- saan. (Lehtonen 2006.) Myös televisiosarjoissa on vuosien varrella ollut mie- leenpainuvia eläinnäyttelijöitä, kuten vuonna 1987 esitetystä neliosaisesta Su- sikoira Roi -sarjassa Roita esittänyt poliisikoira Jami. Susikoira Roissa inhimillis- täminen oli vielä melko hillittyä, sillä Roin tehtävä oli sarjassa olla enemmänkin pääosanäyttelijän eläinkaveri ja taitava ja tottelevainen koira. Sen sijaan myös

hyvin menestyneessä Ruusun aika -sarjassa (1990–1991) Neroa esittänyt labradorinnoutaja oli hyvin vahva esimerkki Suomeen rantautuneesta eläinnäyttelijöiden inhimillistämisestä. Sarjassa Nero-koiran ajatukset puhui katsojille ääneen naisnäyttelijä, eli koira ikään kuin ajatteli ääneen omia koira-ajatuksiaan omistajaperheensä elämästä. Katsojalle siis välittyi kuva ihmisen lailla ajattelevasta ja pohtivasta eläimestä.

Kaiken kaikkiaan eläinnäyttelijöiden kohtelu on vuosisatojen saatossa muuttunut. Ennen elokuvien tekijöiden vaatimukset määräisivät eläinten kohtelun. Nykyään eläinten tarpeet säätelevät elokuvan tekijöiden työtä. Tänä päivänä eläinnäyttelijöiden välitys elokuvien tekijöille on suurta bisnestä ja alalle erikoistuneita yrityksiä paljon. Enää yksi ja sama eläin ei näyttele koko elokuvaa läpi, vaan eri kohtauksille ja niissä vaadittaville toiminnoille on omat eläinyksilönsä ja varayksilöt. (Burt 2002, 151, 154–155.)

3 ELÄINELOKUVAN TUOTANTOPROSESSI

3.1 Esituotantovaihe

Haastattelin tätä opinnäytetyötäni varten viittä eri henkilöä keväällä ja kesällä 2010 kuvatusta Roskisprinssi-elokuvan työryhmästä. Haastateltavina olivat kuu-
lokoirakouluttaja ja eläinten kouluttaja Miia Kantinkoski (hän oli tuotannossa yksi
pääkouluttajista), koirankoulutusohjaaja ja vesipelastuskouluttaja Irene Turunen
(hänen koiransa Renzo näyttlee elokuvassa) sekä koiranäyttelyharrastajien
kouluttaja Riitta Vatanen (hänenkin koiransa Lippe näyttlee elokuvassa). Elo-
kuvassa eläinnäyttelijänä oli kolme eri berninpaimenkoirayksilöä (Renzon ja
Lipen lisäksi Dumbo). Haastattelin lisäksi käsikirjoittaja Juuli Niemeä ja ohjaaja
Raimo O. Niemeä (hänen ohjauksiaan ovat muun muassa Susikoira Roi -sarja
(1987), Poika ja ilves (1998), Suden arvoitus (2006) ja uusimpana Roskisprins-
si). Perustan siis tekstini näiltä ihmisiltä saamiini käytännön kertomuksiin heidän
työstään Roskisprinssissä. Tuotantoprosessin kulku seuraa suomalaista tapaa
toimia eläinnäyttelijöiden kanssa, ulkomailla toiminta voi olla hyvinkin erilaista
esimerkiksi erilaisen lainsäädännön takia.

Kuva 1. Eläinnäyttelijät ja -kouluttajat valmiina Roskisprinssin kuvauksiin. Kuva: Pasi Räsämäki.

Jaan työssäni elokuvan teon kolmeen eri vaiheeseen: esituotanto-, tuotanto- ja jälkituotantovaiheeseen. Esituotantovaihe tarkoittaa aikaa ennen elokuvan kuvausten käynnistymistä. Tässä vaiheessa palkataan työntekijät tuotantoon ja valmistellaan tuotanto kuntoon kaikin puolin kuvausten alkua varten.

Elokuvan teko alkaa käsikirjoituksesta ja sen suunnittelusta. Periaatteessa käsikirjoittajalla on tekstinsä suhteen vapaat kädet ja mielikuvitus saa lentää kirjoitustyön aikana, mutta todellisuudessa kirjoittajan on hyvä ottaa tietyt realiteetit huomioon:

En ehkä lähtisi suoraan siitä ajatuksesta, että nyt kirjoitan eläinelokuvaa. Toisaalta, jos hyvä tarina syntyisi päässä ja se liittyisi vahvasti eläimiin, niin ei auttaisi kuin mennä mukana. Olen kuitenkin realisti ja tiedän, että eläimet tuovat aina kuvauksiin arvaamattomuutta. Ainakaan en valitsisi eläintä jonka tiedän hankalasti koulutettavaksi. (Niemi, J. 2011.)

Roskisprinssiä kirjoittaessaan Niemi pohti ohjaajan kanssa yhdessä koiran roolin suuruutta ja sitä, pysyykö koiran rooli toteutettavan rajoissa. Koiran rotuun tai ulkonäköön Niemi ei puuttunut muuten, kuin että koiran tulisi olla iso. (Niemi, J. 2011.) Joskus kuvauksissa käy niin, että käsikirjoituksesta joudutaan jättämään joitakin kohtia kokonaan pois tai sitten muokkaamaan niitä toiseen suuntaan, koska eläin ei jostain syystä suoriudukaan käsikirjoitukseen merkitystä toiminnasta. Niemen mukaan Roskisprinssissä ei käsikirjoitusta jouduttu muokkaamaan suuresti ainakaan eläin näyttelijöiden takia: ”Ylipäänsä kuvauksissa käsikirjoitus voi muuttua ja siihen on hyvä varautua. Suuremmista muutoksista neuvotellaan, mutta käsikirjoitus on kuitenkin pohja, josta ohjaaja tekee omat tulkinsa.” (Niemi, J. 2011.)

Kun käsikirjoitus on valmis ja eläin näyttelijän rooli kirjoitettu, tuotantoyhtiö ottaa yhteyttä asiantuntevaan eläinten kouluttajaan. Tuotanto tai pääeläinten kouluttaja valitsee rooliin sopivat eläin näyttelijät. (Kantinkoski 2011.) Ohjaaja Niemi korostaa, että on todella tärkeää tehdä ennakkosuunnittelu ja esimerkiksi kuvasuunnitelmat järkevästi yhdessä eläin kouluttajan kanssa. Myös ohjaajan oma kokemus eläinten kanssa työskentelystä on avuksi, koska silloin on jo käsitys siitä, mitä eläimet pystyvät tekemään eikä tule vaadittua mahdottomuuksia. Niemi itse on ajautunut eläinelokuvien ohjaajaksi vahingossa, mutta painottaa että hän on työn mukana oppinut paljon eläimistä. (Niemi, R. 2011.)

Mut joka tapauksessa, eläinten kanssa kun tekee duunia, niin myöskin Roskisprinssissä, niin täytyy suunnitella aika tarkkaan, että mitä niiltä eläimiltä niin ku haluaa. Sen verran on tietysti kokemusta, että mä en mitään aivan älyttömiä edes pyydä että ne eläimet tekis. (Niemi, R. 2011.)

Kun mä teen kuvasuunnitelmaa, niin esimerkiksi Roskisprinssissä etukäteen Kantinkosken Miian kanssa neuvoteltiin pitkään ja funtsittiin, että olisko tää mahdollista ja saisko tämän koiran tekemään näin. Eli suunnittelua, suunnittelua, suunnittelua. (Niemi, R. 2011.)

Roskisprinssissä tuotanto otti yhteyttä berninpaimenkoirien rotujärjestöön sekä Suomen sveitsinpaimenkoira -yhdistykseen. Järjestön ja yhdistyksen kautta tuotanto ilmoitti kasvattajille etsivänsä harrastavia ja koulutettuja koiria (Turunen 2011). Tuotantoyhtiö valitsi koirat, jotka pääkouluttaja sitten hyväksyi. Yleensä pääkouluttajat kouluttavat eläimet itse, mutta Roskisprinssissä koulutus järjestettiin niin, että koirien omistajat kouluttivat koiria pääkouluttajien ohjeiden mukaan. (Kantinkoski 2011.) Roskisprinssin ensimmäinen kuvausjakso alkoi maaliskuussa 2010. Koirienomistajat saivat ensimmäiset yhteydenotonsa tuotannolta heinäkuussa 2009 ja marras-joulukuussa pääkouluttaja antoi tietoja tarkemmista tehtävistä, joita koirien rooliin kuului:

Aloitin heti valmistautumisen, kun sain tietää mahdollisuudesta päästä elokuvaan mukaan. Vahvistin ihan perustotelevaisuutta, paikallaoloja eri asennoissa, luoksetuloja. Sitten kun pääkouluttaja alkoi marras-joulukuussa antaa tietoja tarkemmista tehtävistä, pääsimme harjoittelemaan katseen kohdistamista haluttuun kohteeseen, käskystä haukkumista. Kesäkuvauksiin harjoittelimme lisäksi mm. liikkeestä pysähtymistä, vesitehtävää, luonnollisen näköistä mukana kulkemista vieraan ihmisen kanssa, pyörän mukana hengailua, erilaisia ilmeitä. (Turunen 2011.)

Kesäkuvaukset alkoivat heinäkuun lopulla, mutta kuvauksiin valmistautuminen alkoi kesäkuussa, jolloin pääkouluttajat saivat kuvakäsikirjoituksen, jonka pohjalta he laativat erillisen tehtävälistan (Vatanen 2011).

Jokaiseen tehtävään opetettiin kaksi koira [..] Kouluttajien kanssa valittiin yhdessä kuhunkin tehtävään sopivat yksilöt, niin sanotusti paras mahdollinen tekijä ja sille varakoira [..] Eri juoksulajeja ei opetettu koirille, vaan tehtävään valittiin siihen sopiva koira. Lippe juoksee ja kävelee rauhallisesti, kun taas Renzo on paljon vauhdikkaampi, meidän luotikoira [..] Harjoittelimme kaikissa mahdollisissa paikoissa: keskikaupungilla, kadulla ja niin edelleen. Niin sanottui-

hin hengailuharjoituksiin saimme jälleen apua ystävillemme. Ongelmana oli harjoituksissakin kuumuus ja usein koiratiimi lähti harjoituksiin yöllä. (Vatanen 2011.)

Ohjaaja Niemi pitää tarkkaa ennakkosuunnittelua ja ammattimaisten eläinkouluttajien käyttöä tärkeänä senkin takia, että Suomessa elokuvien budjetit ja sponsoriosuus rahoituksessa ovat suhteellisen pieniä ja sponsorointi yleensäkin lapsen kengissä, joten kesken tuotannon on aika vaikeaa saada suuria summia rahaa esimerkiksi juuri eläinten koulutukseen: ”Yleensä elokuvan rahoittaminen Suomessa, niin ei se mitään helppoa oo. Ennen ku aloittaa kuvaukset, niin se rahasumma pitäis olla niin ku handussa, muuten on lirissä.” (Niemi, R. 2011.)

3.2 Tuotantovaihe

Elokuvan tuotantovaihe tarkoittaa aikaa kuvausten aloittamisesta niiden päättymiseen. Kuvauksissa eläinnäyttelijöiden kohdalla täytyy ottaa monta erilaista asiaa huomioon verrattuna ihmisnäyttelijään. Ensimmäisenä on eläimen kuljetus kuvauspaikalle ja pois: kuka kuljettaa ja millaisella kalustolla. Jos kyseessä on iso eläin, täytyy kuljetuskalustonkin olla suuri. Roskisprinssissä koirien kuljetus oli omistajien vastuulla. Eläinnäyttelijöiden säilytys kuvauspaikalla taukojen aikana vaihtelee vuodenajan ja kuvauslokaation mukaan: talvella eläimen on päästävä lämpimään ja kesällä viileään, ilmastoituun tilaan. Roskisprinssissä koirat lepäsivät omissa autoissaan kesäkuvausjakson aikana. Tauon paikkaa eläin ei osaa itse kertoa, joten tauoista huolehtii kouluttaja, joka on koulutettu henkilö tunnistamaan eläimen mahdolliset väsymyksen merkit. Roskisprinssin tuotannossa tauoista huolehti pääkouluttaja yhdessä koirien omistajien kanssa, sillä omistajilla oli paras käsitys koiransa jaksamisesta. Työpäivien pituus vaihtelee eläimen mukaan. Yleensä kuvauspäivät ovat kymmentuntisia, mutta yksittäinen eläin ei joudu tekemään työmäärää yksin, vaan yhtä roolia varten on monta eläinnäyttelijää. Suurin osa eläinnäyttelijän ajasta onkin odottelua. (Turunen 2011.)

Kuljetus oli koiran omistajan vastuulla, säilytys tapahtui omassa ilmastoidussa autossa (oli helle ja koira lepäsi parhaiten omassa autossa). Tauoista huolehti pääkouluttajakin, mutta joitakin kertoja il-

moitin itse, että koira on väsynyt ja tehnyt tarpeeksi. Työpäivät olivat hyvinkin pitkiä, yli kymmentuntisiakin. Kaikista kuvauspäivistä vain yksi oli koiralle oikeasti raskas kuumuuden vuoksi. Silloin koira piti tarkkailla tiiviisti ja huolehtia sen vilvoittelusta huolellisesti. (Turunen 2011.)

Taukoja tuli automaattisesti, koska koirat eivät olleet kaikissa kuvissa. Makupalat kuviin huolehtivat kouluttajat, mutta varsinaisen ruuan koirat söivät kodeissaan. Vettä saatiin myös cateringista. (Vatanen 2011.)

Kuvauspaikalla koko tuotannon työryhmältä vaaditaan kärsivällisyyttä ja voimia uudelleen yrittämiseen. Aina on tarpeen olla jonkinäköinen varasuunnitelma, sillä jos eläimeltä vaadittava kohtaaminen tai toiminta ei onnistukaan suunnitelluilla kuvausajoilla, ei kohtausta voida loputtomiin yrittää: ”Aika on rahaa. Että sitten on keksittävä joku toinen tapa, millä tää juttu jota sä nyt haluat, saatais jollain tavalla tulemaan ilmi. Ja vastoinkäymisiä tulee aina.” (Niemi, R. 2011.)

Vastoinkäymisistä ohjaaja Niemi antaa esimerkin Roskisprinssin ensimmäisestä kuvausjaksosta, joka kuvattiin talvella. Koiria ei ollut Niemen mielestä ehditty kouluttaa tarpeeksi paljon, mikä aiheutti vaikeuksia. Muun muassa koirakuvien otot vaativat liian paljon aikaa eivätkä kuvatut otot olleet sellaisia kuin ohjaaja itse olisi halunnut. Periaatteessa kuvausryhmä sai kaikki kuvat loppujen lopuksi kuvattua, mutta se oli hieman vaivalloista. Niemi kertoo, että koska hänellä ja kuvaaja Kari Sohlbergillä on jonkin verran vuosien varrella karttunut kokemusta siitä, kuinka eläinhommia tehdään, hän otti nihkeästi sujuneet talvikuvaukset esille ja vaati parannuksia. (Niemi, R. 2011.):

Sit mä laitoinkin tuottajille ja eläinkouluttajille hyvin vakavan puhuttelun, että nyt rahaa ja aikaa ja työtä siihen, että ruvetaan kouluttamaan Lippee ja Renzoa enemmän. Et muuten ei tuu mitään. Et muuten se tulee maksamaan paljon. Ja onneks se tehtiin, koska sit kaikki meni hyvin. (Niemi, R. 2011.)

Kuva 2. Viimeiset neuvot eläintenkouluttajalta näyttelijöille ennen kuin kamerat käyvät. Kuva: Pasi Räsämäki.

Roskisprinssin kesäkuvauksissa suuria vaikeuksia ei enää tullut ja kaikki meni hyvin. Koirien kouluttajat olivat hoitaneet koulutusurakkansa huolella, joten koirat toimivat loistavasti. (Niemi, R. 2011.):

He (koirankouluttajat) tekivät todella kovan työn, ja sitten ku mä kävin siellä vähän ennen kuvauksia tsekkaamassa, niin sit jollain tavalla mä tunsin heti, et ahaa, nyt mulla ei oo enää huolta, nyt nää koirat on handussa ja nyt niiden kanssa pystyy tekemään työtä. (Niemi, R. 2011.)

Myös koirankouluttaja Kantinkoski oli itse sitä mieltä, että talvikuvaukset olivat haastavat: ”Ensimmäinen kuvausjakso meni opetellessa puolin ja toisin, mutta kun tuotannon väki oivalsi, miten koirat työskentelevät, asiat rullasivat hienosti!” (Kantinkoski 2011).

Itse kuvaustilanteessa pitäisi eläimille pystyä antamaan täydellinen työskentelyrauha: työryhmän pitäisi välttää turhaa liikettä ja keskustelua. Myös eläinten koskettelu ja silittely ovat kiellettyjä, sillä vain näyttelijät ja kouluttajat saavat koskea eläimiin, jotta eläimet leimaantuvat vain näihin ihmisiin. Ohjaaja Niemi korostaakin, ettei hän itsekään tee tai sano eläimille mitään, vaan hän on myös

kouluttajien armoilla ja asiat hoituvat kouluttajien kautta. Hänen tehtävänä on olla kannustavan oloinen ja pysyä hyväntuulisena, vaikka aika joskus vierii eivätkä asiat tunnu aina luistavan. (Niemi, R. 2011.)

Joskus joku juttu onnistuu heti, joskus siihen menee aikaa hyvin paljon. Joskus joku juttu, jonka sä oletat (näin on tapahtunut hirveen usein) et tää tulee vaatimaan aikaa, et tää ei onnistu ikinä, saattaa onnistua tuossa tuokiossa ja joku simppele juttu, jonka sä luulet, et tää on peace of cake, se saattaakin viedä jumalauta kolme tuntia aikaa, et sä saat jonkun pienen kuvanpätkän. Esimerkiks Poika ja ilves -leffassa sai joskus olla onnellinen, että sai kolmen tai neljän sekunnin toimivan pätkän siitä ilveksestä sillä tavalla mitä me haluttiin. Semmostahan tää on. (Niemi, R. 2011.)

Toisinaan yllättäviä hankaluuksia aiheuttavat vallitsevat sääolosuhteet, kuten helle tai kylmyys, toisinaan ongelman syy voi olla eläinnäyttelijässä ja siinä, että kyseessä on juurikin eläin, ei ihminen.

Koko kuvausryhmä tiedosti helteen riskit (lämpöhalvaus) ja koirien kanssa oltiin äärettömän huolellisia ja kärsivällisiä. Tuotantopäällikkö kävi tuona kuumimpana päivänä itse jatkuvasti kysymässä, miten koirat jaksavat. (Turunen 2011.)

Yhdessä kohtauksessa koiran piti pissiä tiettyyn paikkaan ja sehän onnistuu vaan pojilta. Kuva hoidettiin niin, että kiven juuren ripoteltiin vieraan uroksen virtsaa, joten Dumbo merkkasi päälle, kuten poikakoirat tekevät. Useissa kohtauksissa koiran piti irrota päähenkilöstä eli lähteä äkkiä juoksemaan johonkin ja se vaati aina miettimistä. (Vatanen 2011.)

Tuo mainitsemani sääongelma oli varmastikin suurin yksittäinen juttu. Toinen oikeasti hankaluuksia aiheuttanut ongelma syntyi, kun toinen "pääkoiristamme" aloitti viimeisenä kuvauspäivänä juoksun eikä käytännössä suostunut tekemään mitään. Uroksen vaihtaminen sen paikalle ei juurikaan helpottanut tilannetta, koska kuvauspaikka oli jo "hajustettu". Kuva kyllä saatiin kärsivällisillä toistoilla, mutta hetken jo hirvitti. (Kantinkoski 2011.)

Kuva 3. Näyttelijät uppoutuneina rooleihinsa. Kuva: Pasi Räsämäki.

Kuvauksissa onkin tärkeää nopea reagoitokyky yllättäviin muutoksiin. Muutosten sattuessa kohdalle korostuu eläinnäyttelijöiden ennakkoharjoitusten tärkeys, sillä kun eläin on tottunut monipuolisiin harjoituksiin, se oppii helposti ja nopeasti uutta:

Tehtävät opetettiin etukäteen ja edellisenä päivänä kuvausten aikaan niitä muistuteltiin koiran mieleen. (Vatanen 2011.)

Sellaiset tehtävät, joihin ei voinut valmistautua etukäteen, saattoivat olla yllättävän vaikeita. Monesti kuvan yksityiskohdat selvisivät vasta, kun kuvaa alettiin ottaa. Pääkouluttajan kanssa koira piti kouluttaa hyvinkin vaativiin monivaiheisiin tehtäviin muutamassa minuutissa. Osa näistä tehtävistä tuntui ensin mahdottomilta, mutta saatiin ne silti onnistumaan pienellä hien vuodatuksella. (Turunen 2011.)

Yllättäviä muutoksia tulee siis eläinten kanssa kuvatessa aina. Jonkin verran muutosten määrään ja ennustettavuuteen vaikuttaa myös eläinnäyttelijän eläinlaji; tavallisten kotikoirien kanssa on todistettavasti helpompi työskennellä yhteistyökykyisesti kuin esimerkiksi suden tai ilveksen. Raimo O. Niemellä oli Poika ja ilves -elokuvaa kuvatessaan käytössä 60 kuvauspäivää, joita Niemi oli aluksi kauhistellut, että kuinka hän saa ajan kulumaan. Mutta hyvin pian hän oli

huomannut, että ilveksen kanssa kuvatessa ne kaikki päivät tulivat enemmän kuin tarpeeseen. (Niemi, R. 2011.):

Väiskiä (ilves) ei oikeen kiinnostanut mikään. Juuri syyskuvauksissa kun mulla oli ainoastaan yksi ilves, Väiski, ja kuvattiin Lapissa, niin me jouduttiin poroaidoilla ja henkilöillä aitaamaan suunnattoman isoja alueita ku Väiskiä kuvattiin, ettei se vaan pääse karkuun. Koska se ei ois pärjännyt luonnossa yksin, se ois kuollut, jos se ois lähtenyt, se ei osannut metsästä. Ja meidän elokuvan tekeminen ois loppunut siihen, koska meillä ei ois ollut varailveksiä. Talvella mulla oli sitten lisa ja Bella (ilvekset), koska Väiski oli liian vanha; sen villieläinpuoli rupes nousemaan, sitä ei enää voinut käyttää. (Niemi, R. 2011.)

Toisinaan vaikka kaikkeen yllättävään eläinnäyttelijöiden osalta oltaisi varauduttu, luonnonvaraiset eläimet yllättävät käytöksellään silti. Silloin ei voi muuta kuin odottaa ja toivoa parasta. Ja tietenkään loputtomasti ei voi odottaa, koska kuten monesti on käynyt jo selväksi, elokuvien maailmassa aika on aina rahaa. Niemi kertoo toisen esimerkin todella hankalasta villieläimen kanssa tehdystä kuvaus-tilanteesta, jossa kuvausryhmän ainoa vaihtoehto oli luottaa eläinkouluttajan ammattitaitoon:

Semmonen tilannetta hyvin kuvaava juttu Poika ja ilves -leffasta, kun oltiin Purno-vaaran päällä Korouomassa ja meillä oli lisa ja Bella (ilvekset) talvella. Yhtäkkiä Bella on kameran edessä ja yhtäkkiä se karkaa ja lähtee juoksemaan alas sitä rinnettä, jonka lumen alla on louhikko. Sitä ei voi seurata, koska sitä joko hautautuu lumeen tai katkoo jalkansa siellä. Me ei voida jatkaa kuvauksia lisan kanssa, koska aina toinen ilveksistä piti olla kiinni flexissä tai narussa, kun toinen näytteli ja sit vaihdettiin kun toinen väsy. Ei voitu jatkaa lisan kanssa, koska jos sekin olis karannut, me oltais oltu todella li-rissä. Sit kysyin eläinkouluttajalta, että mitä nyt. Hän vain, et ei mitään hätää, ne on niin leimaantuneita vielä toisiinsa, et ei ne pysty elämään ilman toista, että se tulee sieltä kyllä takasin. Me odotetaan kymmenen minuuttia, eikä kuulu mitään. Me odotetaan kaksikymmentä minuuttia eikä mitään. Kaksikymmentä minuuttia niin tuottaja Tuomainen tulee ja kyselee aika suuttuneena, että Rami, tiedät sä mitä maksaa, kun kuudenkymmenen hengen ryhmä odottaa yhtä helvetin ilvestä? Mä vaan, että en. Paljon? Se oli sillon tuhat kaksisataa markkaa minuutti. Mä sanoin, että aijaa, okei. Mut kolkyt minuuttia ja se tuli takasin sieltä ja me päästiin jatkamaan hommaa. (Niemi, R. 2011.)

3.3 Jälkituotantovaihe

Jälkituotantovaihe alkaa kuvausten päätyttyä ja jatkuu kunnes elokuva on teattereissa. Jälkituotannossa elokuva leikataan kuvan ja äänen osalta valmiiksi ja elokuvan markkinointiosasto pyörähtää toden teolla käyntiin. Kuvausten päätyttyä eläinnäyttelijöiden työ on suoritettu. Jos ennakkovalmistelut on hoidettu huolella ja kuvauksissa eläinten hyvinvointi on ollut etusijalla, eivät eläinnäyttelijät tarvitse sen kummempaa arkeen laskeutumista: ”Koirien hyvinvointi otettiin koko kuvausjakson aikana niin tarkasti huomioon, että minkäänlaista palautumista ei tarvittu.” (Kantinkoski 2011). Suurimmalle osalle eläinnäyttelijöistä urakka jää usein yhden elokuvan pituiseksi, mutta jotkut eläimet saattavat onnistua uran jatkamisessa ja esiintyvät useammassa elokuvissa tai siirtyvät esimerkiksi mai-noksiin. Suomessa eläinnäyttelijöistä harvemmin tulee ”staroja”, jotka kuljete-taan esimerkiksi elokuvansa ensi-iltaan näyttille.

Osalle eläinnäyttelijöistä kuvausten loppuminen tietää huonoa: Hollywoodissa etenkin eksoottisemmat, kooltaan isoiksi kasvavat eläimet joutuvat usein huonoihin oloihin hylättyihin varastoihin tai ne tulevat lopetetuiksi. Etenkin simpanssien kuvaustenjälkeinen kohtalo on usein arveluttava. (The Fifth Estate 2008.)

Kuvaustenjälkeinen väsymys on ihmisnäyttelijöiden kohdalla monesti todellisuutta, mutta eläinnäyttelijöitä se harvemmin vaivaa. Enemmänkin se koskee eläintenohjaajia kuin eläinnäyttelijöitä:

Koiratiimistä pidettiin hyvää huolta alusta loppuun saakka. Asiat hoidettiin juuri niin kuin oli sovittu. Jäi hyvä maku. Oma koirani olisi päivän levon jälkeen ollut taas valmis hommiin. Se halusi aamulla lähteä mukaani töihin ja tarjosi minulle viikkokausia temppeja, joita olimme opetelleet leffaa varten. Itse olin niin väsynyt, että pidin pitkän treenitauon. (Turunen 2011.)

Palautumista ei tarvinnut muuten, mutta meni kauan ennen kuin Lippe ymmärsi, ettemme enää lähde töihin. Joitakin temppeja teemme muun muassa vieraiden iloksi ja se muistaa ne hyvin edelleen. Nopeasti palattiin arkeen, mutta sen verran diivan elkeitä on Lipelle tullut, että se kuvittelee itselleen etuoikeuksia, joita sillä ei ennen ollut. Lisäksi meidän välinen suhde on lujittunut. (Vatanen 2011.)

4 ELÄINNÄYTTELIJÖIDEN HYVINVOINTI

Eläimet eivät osaa puhua tai puolustaa oikeuksiaan kuten me ihmiset. Siksi onkin tärkeää, että on olemassa lakeja ja järjestöjä, jotka yrittävät varmistaa, ettei yksikään eläinnäyttelijä joutuisi kärsimään työssään. Millä kaikilla tavoin voidaan yrittää turvata eläinten hyvinvointia elokuvien teossa?

Keskityn työssäni eläinnäyttelijöiden käyttöön kotimaisissa elokuvatuotannoissa, mutta valotan tässä kohtaa asioiden tilaa hieman ulkomailta. Yhdysvalloissa tunnetuin ja isoin järjestö, mikä julistaa valvovansa eläinten oikeuksia elokuvissa, on AHA (American Humane Association). Se aloitti elokuvien valvonnan vuonna 1940 ja on mukana valvonnassa esituotannosta jälkituotantoon. Se valvoo eläinten hyvinvointia ja luokittelee elokuvat tiettyihin kategorioihin sen mukaan, kuinka eläimiä on tuotannon aikana järjestön valvojan mukaan kohdeltu. (American Humane 2011a.) Kategoriat ovat vuonna 2004 päivitetyn asteikon mukaan seuraavat: Elokuva valvottu: arvosana erinomainen. AHA:n toimitsijat ovat olleet kuvauksissa koko ajan paikan päällä. Tällainen elokuva saa käyttää ”No animals were harmed” -lopputekstiä. Toinen asteikko on valvottu: arvosana hyväksyttävä eli AHA:n toimitsijat eivät ole olleet kuvauksissa koko ajan paikan päällä valvomassa eläinten oloja. Kolmas ja viimeinen asteikko on valvottu: erikoisolosuhteet, mikä tarkoittaa sitä että eläinnäyttelijä on kuvausten aikana AHA:n edustajan mielestä vahingossa vahingoittunut, sairastunut tai kuollut. (American Humane 2011b.) Järjestö omistaa oikeudet lauseeseen ”No animals were harmed”, eli ainoastaan AHA:lla on oikeus käyttää juuri tuota sanamuotoa ja -järjestystä elokuvan lopputeksteissä (American Humane 2011a). Perustamisajostaan lähtien järjestö on saanut aika ajoin suurtakin kritiikkiä osakseen toimintansa puolueettomuudesta, sillä järjestön toimintaa rahoittavat isot elokuvatuotantostudiot, mikä aiheuttaa selvän eturistiriidan (Wikipedia 2011b). Englannissa on vuodesta 1824 alkaen toiminut RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals), joka on hyväntekeväisyysjärjestö, joka huolehtii kaikenlaisten eläinten hyvinvoinnista. RSPCA pyrkii muun muassa vahvasti vai-

kuttamaan olemassa oleviin eläimiä koskeviin lakeihin tai muokkaamaan uusia lakeja. (RSPCA 2011.)

Suomessa ei ole AHA:n kaltaista järjestöä, jossa olisi oma haaransa elokuvien eläinoikeuksien valvontaa varten, osittain toiminnan pienimuotoisuuden takia. Suomessa valmistuu vuositason noin 16 pitkä elokuvaa, joista suuressa osassa eläinnäyttelijät ovat hyvin pienessä roolissa (SES 2010). Varsinaisia eläinelokuvia, joissa ovat päärooleissa eläimet, valmistuu siis melko harvoin. Täällä kuvauksissa ei ole ”ulkopuolista” järjestön määräämää tahoa, joka pitäisi eläinnäyttelijöiden toimintaa silmällä, vaan eläinten kouluttajat ovat päävastuussa eläinnäyttelijöiden hyvinvoinnista. Meillä asiasta on säädetty eläinsuojelulaisissa (247/1996) pykälässä 19.

Eläimen näytteillä pitämisestä taikka käyttämisestä valo- tai elokuvauksessa tai muussa esityksessä ei saa aiheutua eläimelle kipua tai tuskaa. Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, kunnan eläinlääkäri voi erityisestä syystä antaa luvan sellaiseen 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan, josta eläimelle voi aiheutua vähäistä kipua tai tuskaa. (Eläinsuojelulaki 247/1996.)

Laki on melko ristiriitainen ja monitulkintainen. Siinä kyllä kielletään eläinnäyttelijöiden satuttaminen millään tavoin, mutta toisaalta taas sallitaan ”pienen” kivun aiheuttaminen. Tästä herääkin kysymys, kuka päättää millaista on ”pieni kipu” ja mistä tiedämme, onko ihmisten määrittelemä ”pieni kipu” myös eläinten ”pieni kipu”. Suomessa eläinsuojelulain noudattamista valvoo (maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa) Elintarviketurvallisuusvirasto (Evira). Käytännössä lain toteutumista on hyvin hankala valvoa, koska resursseja ei ole riittävästi. Suomessa eläinten kouluttajat tai -omistajat eivät kuitenkaan koe tarvitsevansa kuvauksiin järjestön määräämää henkilöä valvomaan eläinten oloja: ”En itse ole kaivannut tällaista tahoa” (Kantinkoski 2011).

Ohjaajalla (Roskisprinssissä) oli ymmärtämystä eläimiä kohtaan, koska hän oli aiemminkin työskennellyt niiden parissa. On tärkeää, että tuotannoissa käytettäisiin päteviä ja kokeneita eläinten kouluttajia, jotka pystyvät arvioimaan eläinnäyttelijän jaksamista ja työoloja ammattinsa puolesta. (Turunen 2011.)

Kouluttajat ovat siellä (Roskisprinssissä) valvomassa koirien etuja, vaikkakin he ovat tuotannon palkkaamia, mutta minulle ei tullut ker- taakaan edes mieleen, etteivätkö he ajattelisi koiran parasta. En

kaivannut valvojaa. Toki itse valvoin myös koirani hyvinvointia. (Vatanen 2011.)

Ohjaaja Niemellä ei olisi mitään sitä vastaan, jos Suomessa järjestöt haluaisivat tuoda kuvauspaikoille eläintenolojen valvojan:

Ei mulla mitään sitä vastaan oo, et eihän näitä eläinjuttuja Suomessa niin hirveen paljoa tehdä, ku ei elokuvaakaan kauheen paljon. Että toki, toki, ei niitä rääkätä. Mä oon aina tehnyt aika pitkälle eläinten ehdoilla näitä. Koirat nyt on vielä tommosia helpompia, koirasudet oli astetta vaikeempia ja sit ku tein ilveksen kanssa, niin sehän oli ihan täysin sen eläimen ehdoilla. (Niemi, R. 2011.)

Kuvauspaikoilla eläinsuojelulaki näkyy eläinnäyttelijöiden kohtelussa erilaisina ennaltaehkäisevinä ja huoltotoimenpiteinä. Esimerkiksi kuten aiemmin kerroin, Roskisprinssissä koirille oli järjestetty omat ilmastoidut autot, joissa levätä.

Eläinnäyttelijöiden hyvää kohtelua edesauttaa varmasti omalta osaltaan niin sanottu huonon maineen pelko (varsinkin Suomessa markkinoiden ollessa melko pienet); eläinten huono kohtelu voi olla hyvin vahingollista tuotannolle markkinointimielessä. Jokaiselle tuotantoyhtiölle on tärkeää säästää rahaa aina kun se jossakin kohti on mahdollista. Kun eläinten hyvinvointi otetaan huomioon suunnittelemalla kuvaukset eläimen ympärille ja eläintä ajatellen, säästetään sekä aikaa että rahaa. (Burt 2002, 155.)

Ulkomailla, esimerkiksi USA:ssa, on yrityksiä, jotka ovat erikoistuneet pelkäämään eläinnäyttelijöiden rekrytoimiseen elokuvaan ja musiikkivideoihin (All Animal Actors 2011). Tällaisessa tilanteessa elokuvan tuottajien on helppo poimia yrityksen tarjonnasta tarpeisiinsa sopiva eläinyksilö, joka osaa heidän vaatimansa temput ilman ylimääräistä aikaa vievää koulutusta. Ei myöskään synny tilannetta, jossa elokuvan tuottajat olettavat eläimen pystyvän vaikka mihin, koska yritys pystyy heti hyvin tarkoin kertomaan, mitä tarjolla olevat eläinnäyttelijät pystyvät tekemään ja mitä eivät.

Suomessa eläinnäyttelijöiden hyvinvoinnista ja koulutuksesta vastaa eläinten kouluttaja toisinaan yhdessä eläimen omistajan kanssa. Täällä on pitkään ollut vallalla mestari-kisällimenetelmä, jossa kokeneempi eläinten kouluttaja opettaa työtään eteenpäin kokemattommalle. (Kantinkoski 2011.) Vasta keväällä

2010 Suomessa valmistuivat ensimmäiset täällä koulutetut viralliset eläintenhoitajat, joilla on ammattitutkinnon osaamisalana eläinten koulutus (Suomen eläinten kouluttajat ry 2011). Suomen tunnetuin eläinten kouluttaja, joka on hakenut oppia myös ulkomailta, on varmasti Tuire Kaimio. Hän on työskennellyt ainakin 14 elokuvassa tai televisiosarjassa eläinten kouluttajana (muun muassa elokuvissa Jadesoturi (2006, ohjaus Antti-Jussi Annila) ja Käsky (2008, ohjaus Aku Louhimies)). Hän on myös kirjoittanut useita opaskirjoja niin koirien koulutuksesta kuin hevostenkin, sekä toiminut monelle alalle pyrkivälle opettajana. (IMDb 2011a.) Toinen tunnettu eläinten kouluttaja maassamme on pitkän uran tehnyt Tapani Launonen, joka on ollut noin kuudessa elokuvassa tai televisiosarjassa eläinkouluttajan ominaisuudessa (muun muassa Röllä ja metsänhenki (2001, ohjaus Olli Saarela) sekä Helmiä ja sikoja (2003, ohjaus Perttu Leppä)) (IMDb 2011b).

Nykyään on tekniikan kehityttyä tullut elokuvan tekijöille aivan uudenlaisia mahdollisuuksia tehdä entistä hurjemman näköisiä kohtauksia, joissa on eläimiä mukana, ilman että eläin saa oikeasti naarmuakaan. Apunaan tekijät käyttävät kameratemppeja ja erikoisia kuvakulmia, taitavaa editointia ja jälkikäsitteilyä sekä eläinten näköisiä nukkeja (Adams 2011). Esimerkiksi lyhyt kahden koiran välinen tappelukohtaus voidaan tehdä usealla eri tavalla: joko niin, että kaksi toisilleen tuttua koiraa ovat tappelevinaan ja se kuvataan viidellä, kuudella kameralla eri kulmista, tai sitten editissä eri kameroiden kuvat leikataan nopeasti yhteen niin, että tappelutilanne vaikuttaa pidemmältä ja aidolta. Sama tappelutilanne on mahdollista tehdä myös niin, että koirat eivät ole edes samaan aikaan kameran edessä, jaetun kuvan tekniikalla: ensin kuvataan koira a, sitten koira b kuvataan kuono toiseen suuntaan ja lopuksi, kun kuvat yhdistetään editissä, näyttää kuin eläimet olisivat samassa kuvassa. Tietokoneella alusta loppuun asti tehdyt eläimet antavat rajattomat mahdollisuudet elokuvan tekijöille eikä eettisestä puolesta tai eläinten hyvinvoinnista tarvitse välittää mitään. Tuottajien näkökulmasta ainoa huono puoli jälkikäsitteilypainotteisessa ja kamerakikkailua vaativassa tuotantotavassa on sen kalleus. (Adams 2011.)

5 ELÄINNÄYTTELIJÖIDEN INHIMILLISTÄMINEN

Onko eläinten käyttö elokuvatähtinä eettisesti väärin tai arveluttavaa? Millaista kuvaa esimerkiksi luontodokumentit muokkaavat eläimistä?

Eläinnäyttelijöiden oikeuksia ja eettistä kohtelua pohdittaessa tulee mieleen kysymys, millä tavalla elokuvat muokkaavat meidän eläinkäsitystämme ja luontosuhdettamme. Vaikuttavatko elokuvat käsityksiimme eläimistä ja siihen, miten eläimiä kohdellaan? (Ruottu 2009.) Kärsivätkö eläimet siitä, kun elokuvat saavat ihmiset olettamaan eläinten olevan aina tietynlaisia:

Eläimet tuovat mukavan lisän kuviin, kunhan niitä ei inhimillistetä liikaa, kuten ei tässäkään tehty (Roskisprinssi-elokuvassa). Se, että eläin tehdään melkein puhuvaksi ja liian inhimilliseksi, saavat jotkut ihmiset luulemaan niiden oikeasti olevan sellaisia. Menevät vielä hankkimaan eläimen ja totuus onkin ihan erilainen. (Vatanen 2011.)

Ohjaaja Niemi ei ole myöskään eläinten liiallisen inhimillistämisen kannalla:

Sitä olen koettanut omissa jutuissani välttää. Että eläimet pysyis niin ku eläiminä. Silloin ku mä tein tätä ilves-leffaa (Poika ja ilves), mä näin yhden venäläisen ilves-leffan missä oli ihan loistava ilves, joka oli ilmeisesti leimaantunut sellaseen koiraan, ja se juoks sen koiran perässä ja sitä voitiin käyttää hyväks. Mutta sitten siinä leffassa oli kaikkee tällasta et pahat miehet sitoo isännän kiinni puuhun, niin eikö se tule se ilves sieltä ja se ikään kuin puree köydet poikki ja kaikkee tällasta typerää. Eli en ole oikein näiden kannalla. (Niemi, R. 2011.)

Suurin kysymys on tietenkin, mitä eläimet itse ajattelevat näyttelijän urastaan.

Sitä emme saa varmaankaan koskaan tietää, mutta aina voimme arvailla:

Minun kokemuksellani eläimet (lue koirat, koska niiden kanssa olen pääasiassa työskennellyt) pitävät näyttelemisestä. Toki se vaatii, että työhön käytettävät yksilöt valitaan huolella, käytettävät koulutusmenetelmät ovat oikeita ja että eläinten hyvinvointiin kiinnitetään koko ajan huomiota. (Kantinkoski 2011.)

Elokuvat muokkaavat siis väistämättä aina jollakin tasolla eläinkäsitystämme. Entä sitten esimerkiksi luontodokumentit, joiden voisi olettaa olevan mahdollisimman objektiivisia ja aitoja kuvauksia villistä ja kesyttämättömästä luonnosta? Näin ei kuitenkaan ole, kun asiaa tutkii pintaa syvemältä. Monesti kuvamateriaali, joka vaikuttaa liian hyvältä ollakseen totta, on huijausta. Esimerkiksi tunnettu luontodokumentaristi David Attenborough antaa ymmärtää Arctic Warrior (1997) -nimisessä jääkarhuista kertovassa dokumentissaan, että hän olisi saanut todella harvinaista kuvamateriaalia jääkarhun pennun syntymästä arktiselta pohjoiselta napapiiriltä. Tosiasiassa kuvat pennun syntymästä on kuvattu eläintarhassa kaukana napapiiriltä. (The Fifth Estate 2008.) Hieman samanlaista katsojan harhauttamista on käytetty Wolves (1999) -nimisessä luontodokumentissa, jossa seurataan villien susien elämää luonnossa. Sudet ovat hyvin arkoja eläimiä, joten niiden lähelle pääseminen kuvaamista varten on luonnossa melkein mahdotonta. Tästä johtuen dokumenttiin vuokrattiin koulutettuja susia Animals of Montana -nimiseltä yritykseltä. Dokumentissa ei kuitenkaan missään vaiheessa paljasteta katsojalle, että kaikki kuvamateriaali ei ole suoraan luonnosta. (The Fifth Estate 2008.) Animals of Montana on yritys, joka on erikoistunut kouluttamaan villieläimiä luontodokumenttien tarpeisiin. Esimerkiksi Imax ja National Geographic käyttävät Animals of Montanan palveluja jatkuvasti ohjelmissaan. (The Fifth Estate 2008.)

Luontodokumenttien taustalla on siis paljon asioita, joita jätetään kertomatta ja joissa huijataan katsojaa. Mutta dokumenteissa on myös toisenlainen puoli, joka tulee lähelle fiktioelokuvaa: luontodokumenteissa luontokuvaus on hyvin inhimillistä, juoni on selkeä ja helppo seurata, siinä on dramaattisia, koskettavia ja viihdyttäviä käännteitä. Usein luontodokumenteissa on jokin moraalinen opetus, jossa hyvä ja paha kohtaavat. (Ruottu 2009.) Itse muistan nuoruudesta Avara luonto -dokumenttisarjan, jossa nyt jälkeinpäin mietittynä oli selkeitä kolumnisti Maria Ruotun mainitsemia piirteitä. Ruottu itse ottaa kolumnissaan esimerkiksi Luc Jacquetin ohjaaman Pingviinien matka (2005) -dokumentin. Siinä on hänen mielestään hyvin nähtävissä vahvaa villieläinten inhimillistämistä: ”Elokuvan romanttisen runollisesti ”puhuvaa” pingviinipariskuntaa ei voi mitenkään kutsua realistiseksi luontokuvaukseksi upeasta kuvamateriaalista huolimatta” (Ruottu 2009).

Luontodokumenttien lisäksi eläinanimaatiot vaikuttavat vahvasti siihen, millaisiksi miellämme eläimet. Eläinanimaatioissa lähetetään hyvin voimakkaita piilotettuja viestejä ja kerrotaan ihmisten tarinoita eläinten ulkomuotoon piilotettuina. (Ruottu 2009.) Useimmiten eläinanimaatiot on suunnattu lapsille, joten ihminen totutetaan eläinten inhimillistämiseen ja tietynlaiseen eläinkuvaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Mielestäni hyviä esimerkkejä eläinanimaatioista, joissa piilomerkitä on paljon ja joissa ihmisten tarinoita kerrotaan eläinten kautta, ovat Leijonakuningas (ohjaus Roger Allers ja Rob Minkoff, 1994) ja kotimainen uudempi animaatio Niko - Lentäjän poika (ohjaus Michael Hegner ja Kari Juusonen, 2008). Leijonakuninkaassa leijonat ovat niin sanotusti ”hyviä” ja leijonien yhteisö on hyvin idyllinen. ”Pahoja” edustavat hyeenat, joiden joukkio on vain pelkkä räkättävä lauma. Koko viidakon muu eläimistö tulee hyvin toimeen hyvien eli leijonien kanssa, kun taas pahat eli hyeenat ovat kaikkien vihaamia ja hyljeksimiä. Oikeassa luonnossa taasen niin leijonat kuin hyeenat ovat yhtäläillä samanlaisia lihansyöjiä. Niko – Lentäjän pojassa on samanlainen hyvä/paha eläin -asettelu: porot ovat hyviä ja muiden metsäneläinten kavereita, kun taas sudet ovat pahoja eivätkä kenenkään kavereita. Tiettyjen eläinten näyttäminen tyhminä ja pahoina ja tiettyjen taas järkevinä ja hyvinä on hyvin selkeää eläinten arvottamista ja inhimillistämistä. Katsojan olisikin hyvä tunnistaa tällaiset viestit ja tutkia niitä kriittisesti.

The way an animal is represented tells us something about how the animal is conceived and understood, for example through the parts that are selected to represent it or the contexts in which it is included (Morphy 1989, 2–3).

Tapa, jolla eläimet esitetään, vaikuttaa siihen millaisena eläimet nähdään.

Animaatioissa ja luontodokumenteissa eläinten seksuaalisuus koetaan useimmiten kiusallisena asiana, joka selkeästi pyritään häivyttämään taustalle tai kokonaan pois, jos suinkin mahdollista. Esimerkiksi animaatioissa eläimet edustavat aina jompaakumpaa sukupuolta, mutta jostain syystä niillä ei koskaan ole sukupuolielimiä, vaan edustettu sukupuoli tuodaan muilla keinoin ilmi. Näin esimerkiksi elokuvassa King Kong, josta on useampiakin filmatisointeja (esimerkiksi vuoden 1933 King Kong, ohjaus Merian C. Cooper ja Ernest B. Schoedsack sekä vuoden 2005 filmatisointi, ohjaus Peter Jackson). Vanhem-

massa versiossa King Kong -gorilla on tehty stop motion -tekniikalla ja uudemmassa digitaalisesti tietokoneella, mutta yhtä kaikki kummassakaan elokuvassa jättiläisgorillalla ei ole sukupuolielintä, vaikka eläin muuten on todella suurikokoinen ja noudattelee oikean gorillan ulkoista olemusta. Eläinten sukupuolielinten pois jättäminen ei siis ole pelkästään lapsille suunnattujen animaatioiden tapa toimia, koska King Kong on mielestäni enemmänkin aikuisille suunnattu elokuva. Eläinten parittelu on toinen piiloon siirretty aihe tai ainakin selkeästi harvemmin esitettävä tapahtuma. Syy aiheen välttelyyn lienee siinä, että tekijät kokevat sen liian ”ronskina” toimintana. “Still, many wildlife films continue to avoid representations of mating behaviors that might be considered sexually explicit” (Chris 2006, 128). Eläinten parittelu kun on erilaista kuin ihmisten vastaava toiminta, joten se särkee illuusion ihmisten kaltaisista eläimistä, jota inhimillistämällä haetaan.

6 POHDINTA

Opinnäytetyössäni halusin ottaa selvää monipuolisesti eläinnäyttelijöistä ja eläinten kanssa työskentelevistä ihmisistä. Halusin tutkia muun muassa eläinnäyttelijöiden historian kehitystä, harjoittelun määrää ja muotoja sekä eläinnäyttelijöiden vaikutusta katsojien mielipiteisiin ja kokemuksiin. Tavoitteenani oli kertoa runsain käytännön esimerkein työstä, jota eläinelokuvien eteen tehdään.

Mielestäni onnistuin tavoitteessani hyvin ja sain tiiviin tietopaketin aikaiseksi. Olen iloinen, että haastateltavat vastasivat kysymyksiini monisanaisesti ja antaen paljon esimerkkejä todellisista asioista, joita heille on työtään tehdessään sattunut. Sain haastateltaviksi erilaisia ihmisiä elokuvan tuotantopolun varrelta, mikä toi erilaisia näkökulmia samaan asiaan ja mahdollisti minulle vastausten vertailun keskenään. Siirsin paljon haastateltavien suoria lainauksia tekstiini, sillä mielestäni juuri niistä käy parhaiten ilmi erilaisten tekijöiden omistautuminen asialle ja intohimo eläinnäyttelijöitä kohtaan.

Lähdemateriaalin vähyys sai minut työni alkumetreillä huolestumaan, onko aiheesta ylipäätään mahdollista tehdä opinnäytetyötä, varsinkaan suomalaiseen näkökulmaan vahvasti painottaen. Tutkiessani syvemmälle huomasin kuitenkin aiheesta olevan varsin päteviä sähköisiä julkaisuja, joiden avulla sain raamit työhöni ja uusia ajatuksia pohdittaviksi. Myös *Animals in film* -teoksen koin ajankohtaiseksi ja hyödylliseksi. Haastatteluissa jännitti hieman se, kuinka paljon haastateltavien vastaukset mahdollisesti menevät ristiin ja hajautuvat ja kuinka paljon saan ”en tiedä” -vastauksia. Yllätyksekseni vastauksista rakentui hyvin yhtenäiset keskenään, eli kaikki haastateltavat olivat rakentaneet mieleensä samanlaisen jatkumon, vaikkakin esimerkiksi pitkän uran eläinnäyttelijöiden parissa tehnyt ohjaaja Niemi ja ensimmäistä kertaa eläinnäyttelijää kouluttamassa oleva kouluttaja katsovat aihetta hyvin erilaisesta suunnasta ja lähtökohdista. Ajattelin haastateltavien vastaavan kysymyksiin vain muutamalla sanalla, mutta itse asiassa he kertoivat vastauksissaan asioista varsin anteliaasti ja monisanaisesti. Kävi hyvin selväksi, että asia on heille tärkeä ja

lähellä sydäntä. Esittämänsä mielipiteet he perustelivat hyvin ja kertoivat hassuista sattumuksista kuvauspaikoilla. Oikeastaan yhteenkään kysymykseen kukaan ei jättänyt vastaamatta mitään.

Toisinaan oli hankala hahmottaa, mitä kaikkia aiheita ja kuinka tarkkaan minun tulisi työssäni käsitellä. Itse päätin jo heti alussa, että keskityn työssäni eläinelokuvan tuotantoprosessiin, eli siihen oikeaan työhön jota ihmiset tekevät. En niinkään halunnut painottaa työtäni sellaisiin pohdintoihin kuten mikä on eläin, mikä ihminen, ynnä muuta sellaista. Toki ymmärsin, että eläinten kanssa työskentelyn toista puolta on myös avattava. Osittain hankaluuksiini oli varmaankin syynsä sillä, etten aina löytänyt aiheesta tarpeeksi lähdemateriaalia, jotta olisin pystynyt perustelemaan kirjoittamani. Toisaalta taas eläimistä on asiaa ja materiaalia ylitarjonnaksi asti, mutta joko ei juuri minun tarpeisiini sopivasti tai sitten koin, että asian aihe menee jo liian kauas siitä, mitä itse työssäni haluan painottaa. Eläinelokuvan tuotantoprosessista kun ei voi loputtomiin kirjoittaa, toisaalta taas teuraseläinten kohtelu ja oikeudet eivät oikein sopineet omaan työhöni.

Käyttämäni lähdemateriaalit koin luotettaviksi ja työhöni sopiviksi: internetistä löytämäni sivut ovat tunnettujen yhdistysten tai muiden isojen tekijöiden tuottamia, kirjat, lehtiartikkelit ja katsomani video olivat melko uusia.

Välillä oli vaikeaa pitää omat mielipiteet ja tunteet erossa tekstistä niin, etteivät ne puske läpi ja vaikuta lukijaan tai luettavuuteen. Siksi tähän pohdintaan voisin kirjoittaa, että tulevaisuudessa toivon, että ihmiset oppisivat hieman ”lukemaan rivien välistä” eläinelokuvia ja luontodokumentteja katsoessaan; että kaikki ei ole sitä miltä näyttää, mikä elokuvassa on oikeasti totta ja mikä on tehty esimerkiksi tietokoneella tai muulla tavoin. Olisi tärkeää ymmärtää, että oikea eläin on aina erilainen ja käyttäytyy eri tavalla kuin elokuvissa tai luontokuvissa. Kun eläin on kameran linssin tarkkailtavana, se on aina jollakin tavalla ajettu pois omalta alueeltaan. Eläinten inhimillistäminen erilaisissa tuotannoissa onkin nykyään enemmän sääntö kuin poikkeus. Kannattaakin ensi kerralla esimerkiksi luontodokumenttia, animaatiota tai elokuvaa katsoessa kiinnittää huomiota siihen, millä tavoin eläimet ovat kyseisessä teoksessa esitettyinä, ja löytyykö siitä ihmisille tyypillisiä ominaisuuksia eläimille siirrettynä. Toki monet meistä inhimillistävät eläimiä arkipäiväisessä elämässään aivan itse ja tietoisesti ilman medi-

an apua, esimerkiksi pukemalla rakkaan lemmikkikoiransa tai -kissansa vaatteisiin ja kantelemalla eläintä rintarepussa kuin pientä vauvaa.

Kuva 4. Esimerkki eläimen inhimillistämisestä arjessa: lemmikkikoira on puettu vaatteisiin.

Kesältä 2010 muistuu mieleeni huvittava kohu, joka liittyy eläinten inhimillistämiseen ja aiemmin käsittelemääni aiheeseen siitä, kuinka eläinten seksuaalisuus ja sukupuoli pyritään häivyttämään piiloon: Kuopion asuntomessuilla heinäkuussa oli Mammutti-hirsi-yrityksen mainosmaskotti Veeti-mammutti. Tämä kyseinen valtavan kokoinen mammutti on taitelija Kimmo Takaraution tekemä taideteos, joka alun perin toimi niin, että kun mammutin hännästä veti, mammutin penis heilui. (Savon Sanomat 14.7.2010). Asiasta nousi valtava häly aikuisten keskuudessa ja loppujen lopuksi päädyttiin ratkaisuun, jossa mammutilta poistettiin penis kokonaan ja puettiin housut jalkaan. Jostain syystä asia tuntui vaivaavan vain aikuisia, lapset eivät kiinnittäneet asiaan huomiota, vaan heistä mammutti oli vain mainio juttu. On toki totta, että tuskin oikeilla mammutteilla aikoinaan penis heilui hännästä vetämällä, mutta se on ainakin varmaa, etteivät mammutit käyttäneet housuja. Mielestäni koko juttu toimii hyvänä elävän elämän esimerkkinä ja summaa hyvin työssäni käsittelemää inhimillistämisteemaa.

Eläintenhoitoala ja kaikennäköinen eläimiin liittyvä toiminta tuntuvat olevan tällä hetkellä suosittuja nuorten mielissä. Uskoisin, että jatkossa esimerkiksi eläin-

tenhoitajia, joilla on ammattitutkinnon osaamisalana eläinten koulutus, tulee olemaan yhä enemmän Suomessa. On varmasti elokuva-alalle pelkästään hyväksikäyttöä, että ammattitaitoisia eläinten kouluttajia on jatkossa saatavilla enemmän, eikä muutaman ihmisen tarvitse ehtiä jokaiseen tuotantoon mukaan. Uudet tekijät tuovat varmasti myös mukanaan uusia tapoja kouluttaa eläimiä sekä tuoreita ideoita kuinka toimia eläinnäyttelijöiden kanssa, eli näin ollen voisi olettaa eläinnäyttelijöiden hyvinvoinnin paranevan.

LÄHTEET

- Adams, C. 2011. Are animals really killed in movie and TV death scenes? The Straight Dope. <http://www.straightdope.com/columns/read/342/are-animals-really-killed-in-movie-and-tv-death-scenes>. 21.2.2011.
- All Animal Actors. 2011. <http://www.animal-actors.com/>. 21.2.2011.
- American Humane Association. 2011a. History. <http://www.americanhumane.org/animals/programs/no-animals-were-harmed/about/history.html>. 10.3.2011.
- American Humane Association. 2011b. History of the Ratings. <http://www.americanhumanefilmtv.org/history-of-the-ratings/>. 4.4.2011.
- Animal Planet. Shining animal stars. 2011. <http://animal.discovery.com/convergence/screeningroom/animal-actors/animal-actors.html>. 21.2.2011.
- Burt, J. 2002. Animals in film. Lontoo: Locations.
- Chris, C. 2006. Watching wildlife. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Eläinsuojelulaki. 247/1996.
- IMDb. 2011a. Tuire Kaimio. <http://www.imdb.com/name/nm1810091/>. 30.3.2011.
- IMDb. 2011b. Tapani Launonen. <http://www.imdb.com/name/nm1744610/>. 30.3.2011.
- Kaarlenkaski, T. & Schuurman, N. 8.4.2009. Antropomorfismista. http://www.joensuu.fi/itet/wwwitetsivut/tapahtumia/tutkijatapaamiset/Antropomorfismista_Nora_Taija.ppt. 29.3.2011.
- Kantinkoski, M. 2011. Kuulokoirakouluttaja. Sähköpostihaastattelu 8.2.2011.
- Lehtonen, V-P. 2006. Alussa oli tuntematon sika. Helsingin Sanomat Digilehti. <http://www.hs.fi/verkkolehti/kulttuuri/20061217/artikkeli/Alussa+oli+tuntematon+sika/1135223738003>. 24.3.2011.
- Morphy, H. 1989. Animals into art. Lontoo: The Academic Division of Unwin Hyman Ltd.
- Niemi, J. 2011. Käsikirjoittaja. Sähköpostihaastattelu 25.2.2011.
- Niemi, R. 2011. Ohjaaja. Puhelinhaastattelu 1.3.2011.
- Palosaari, K. 2011. Koirat elokuvateollisuudessa: Karvaiset sankarit. Arctic Films. <http://www.arcticfilms.com/koirat.html>. 21.2.2011.
- Raatikainen, M. 14.7.2010. Mammutin penis lähti, että heilahti. Savon Sanomat. <http://www.savonsanomat.fi/viihde/viihdeuutiset/mammutin-penis-l%C3%A4hti-ett%C3%A4-heilahti/580976>. 30.3.2011.
- Rin Tin Tin. 2009. The True Story of Rin Tin Tin. <http://www.rintintin.com/story.htm>. 4.4.2011.
- RSPCA. 2011. Our heritage. <http://www.rspca.org.uk/in-action/aboutus/heritage>. 10.3.2011.
- Ruottu, M. 2009. Eläimet elokuvissa. *Animalia* 32 (2), 24–25.
- SES. 2010. Elokuvuosi 2009. <http://www.ses.fi/dokumentit/Elokuvuosi%202009.pdf>. 9.3.2011.

- Suomen eläintenkouluttajat ry. 2010. Ensimmäiset näyttötutkinnon suorittaneet eläintenkouluttajat saivat todistuksensa.
<http://www.elaintenkouluttajat.com/uutisetkaikki.html>. 21.2.2011.
- Turunen, I. 2011. Vesipelastuskouluttaja. Sähköpostihaastattelu 10.2.2011.
- The Fifth Estate. 2008. Cruel camera – Hollywood animals. CBC News.
- Vatanen, R. 2011. Koiranäyttelyharrastajien kouluttaja. Sähköpostihaastattelu 20.2.2011.
- Wikipedia. 2011a. PATSY Award. http://en.wikipedia.org/wiki/PATSY_Award. 4.4.2011.
- Wikipedia. 2011b. American Humane Association. http://en.wikipedia.org/wiki/American_Humane_Association. 21.2.2011.

Elokuvalähteet

Arctic Warrior (1997). Ohjaus David Attenborough.

Beethoven (1992). Ohjaus Simon Wincer.

Cujo (1983). Ohjaus Lewis Teague.

Flipper (1996). Ohjaus Alan Shapiro.

Free Willy (1993). Ohjaus Brian Levant.

Helmiä ja sikoja (2003). Ohjaus Perttu Leppä.

Jadesoturi (2006). Ohjaus Antti-Jussi Annala.

Jesse James (1939). Ohjaus Henry King.

Jääkäarin morsian (1938). Ohjaus Risto Orko.

King Kong (1933). Ohjaus Merian C. Cooper ja Ernest B. Schoedsack.

King Kong (2005). Ohjaus Peter Jackson.

Koirankynnen leikkaaja (2004). Ohjaus Markku Pölönen.

Käsky (2008) Ohjaus Aku Louhimies.

Leijonakuningas (The Lion King, 1994). Ohjaus Roger Allers ja Rob Minkoff.

Mies vailla menneisyyttä (2002). Ohjaus Aki Kaurismäki.

Niko - Lentäjän poika (2008). Ohjaus Michael Hegner ja Kari Juusonen.

Pingviinien matka (La marche de l'empereur, 2005). Ohjaus Luc Jacquet.

Poika ja ilves (1998). Ohjaus Raimo O. Niemi.

Roskisprinssi (2011). Ohjaus Raimo O. Niemi.

Ruusun aika (1990–1991). Ohjaus Ilkka Vanne ja Pauli Virtanen.

Rölli ja metsänhenki (2001). Ohjaus Olli Saarela.

Salaviinanpolttajat (1907). Ohjaus Louis Sparre ja Teuvo Puro.

Suden arvoitus (2006). Ohjaus Raimo O. Niemi.

Susikoira Roi (1987). Ohjaus Raimo O. Niemi

Tulitikkuja lainaamassa (1938). Ohjaus Toivo Särkkä.

Tuntematon sotilas (1955). Ohjaus Edvin Laine.

Wolves (1999). Ohjaus David Douglas.